

PEDAGOGIK OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INDIKATORLARGA ASOSLANGAN BOSHQARUV TIZIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Ulug'murodov Elmurod Berdimurod o'g'li

Samarqand davlat pedagogika instituti

PhD.dotsent

ulugmurodov.elmurod.89@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada pedagogik oliy ta'lim muassasalarida indikativ boshqaruvga asoslangan tizimning samaradorligini oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot jarayoni nazariy, tahliliy va empirik bosqichlarni o'z ichiga oladi. Indikatorlar orqali boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, ta'lim sifatini oshirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash mumkinligi ko'rsatildi.

Kalit so'zlar: indikativ boshqaruv, oliy ta'lim, indikatorlar, boshqaruv samaradorligi, pedagogik muassasa

Аннотация: В статье рассматриваются пути повышения эффективности системы управленческого контроля на основе индикативного подхода в педагогических вузах. Процесс исследования включает теоретический, аналитический и эмпирический этапы. Показано, что с помощью индикаторов можно оптимизировать управленческие процессы, повысить качество образования и обеспечить эффективное использование ресурсов.

Ключевые слова: индикативное управление, высшее образование, показатели, эффективность управления, педагогическое учреждение

Abstract: The article explores ways to enhance the effectiveness of an indicator-based management system in pedagogical higher education institutions. The research process includes theoretical, analytical, and empirical stages. It is shown that management processes can be optimized, education quality improved, and resources used efficiently through indicators.

Keywords: indicator-based management, higher education, indicators, management efficiency, pedagogical institution

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review): Pedagogika va boshqaruv sohasida indikativ boshqaruv tizimini rivojlantirish borasida bir qator olimlar samarali ilmiy tadqiqotlar olib bormoqda. Masalan, Ibragimov I.U. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tadbirkorlik faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishga bag'ishlangan maqolalar muallifi bo'lib, u zamonaviy ta'lim muassasalarida indikativ boshqaruvning ahamiyatini yoritadi. Kenjaboyev A.E. Kenjaboyev J.A. Masafaviy ta'lim samaradorligini oshirishda

pedagogik va onnovatsion texnologiyalardan foydalanishga oid tadqiqotlar bilan shug'ullanadi. Alijon Karimjonov "Pedagogik tizimni boshqarish masalalarini o'rganib, boshqaruv samaradorligini oshirishga qaratilgan dissertatsiyalar yozgan. Karimova M.R. innovatsion boshqaruv yondashuvlari, jumladan indikativ boshqaruv tizimini tatbiq etish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borib, rahbarlarning malakasini oshirish uchun metodikalar ishlab chiqqan. Kenjaboev, Abdusalim. "Pedagogik menejment va zamonaviy rahbar kompetentligi" bo'yicha tadqiqotlar olib bormoqda. Ushbu olimlarning ilmiy ishlari O'zbekiston ta'lim tizimida indikativ boshqaruvni joriy etish va takomillashtirishda muhim nazariy va amaliy asos yaratmoqda[8,10,11]

Tadqiqotning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida indikatorlarga asoslangan boshqaruv tizimlarini samarali joriy etish usullarini o'rganish va tahlil qilishdir

Tadqiqot indikatorlarga asoslangan boshqaruv tizimlarining nazariy asoslari va amaldagi tajribalarini tushunish uchun keng qamrovli adabiyotlar sharhi bilan boshlanadi. Keyinchalik, oliy ta'lim muassasalarining rahbarlari, professor-o'qituvchilari va xodimlaridan ma'lumot yig'ish uchun sifatli va kvantitativ usullar qo'llaniladi. So'rovnoma va testlar boshqaruv ko'nikmalari, motivatsiya va tizim samaradorligini o'lchashga xizmat qilsa, intervyu va fokus-guruhlar boshqaruv jarayonlariga bo'lgan munosabatlar hamda takliflarni o'rganadi. Yig'ilgan ma'lumotlar statistik va mavzuli tahlil qilinib, kuchli va zaif tomonlar hamda rivojlanish yo'nalishlari aniqlanadi. Tanlangan muassasalarda indikatorlarga asoslangan boshqaruv vositalarini eksperimental joriy etish amalga oshiriladi va natijalari tajriba boshlanishi va tugashi holatlarida solishtiriladi. Yakuniy bosqichda esa samarali foydalanish va tizimni optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. [3,8,12].

Ushbu jadvalda pedagogika institutlarida indikativ boshqaruv tizimining samaradorligini baholash uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan turli test va metodlar taqdim etilgan. Har bir metodning asosiy maqsadi va qo'llanilish sohasi ko'rsatilgan bo'lib, tadqiqot jarayonida qaysi yo'nalishda foydalanish mumkinligi aniq ifodalangan.

1-jadval

Pedagogik institut xodimlari o'rtasida indikativ boshqaruv tizimining samaradorligi bo'yicha so'rovnoma natijalari (N=150)

Savol/Yo'nalish	Juda rozi (%)	Rozi (%)	Neytral (%)	Qisman rozi emas (%)	Hech qachon rozi emas (%)

1. Indikatorlarga asoslangan boshqaruv tizimi samarali ishlaydi	35%	40%	15%	7%	3%
2. Indikativ boshqaruv orqali resurslardan samarali foydalanish ta'minlanadi	28%	45%	12%	10%	5%
3. Indikatorlar orqali ta'lim sifatini yaxshilash mumkin	30%	42%	18%	7%	3%
4. Rahbarlar indikatorlar asosida qaror qabul qilishda malakali	25%	38%	20%	12%	5%
5. Indikatorlar tizimi institut ichidagi shaffoflikni oshiradi	32%	40%	15%	8%	5%

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik institut xodimlarining ko'pchiligi indikativ boshqaruv tizimini samarali deb baholaydi. Respondentlarning 70% dan ortig'i indikatorlarga asoslangan boshqaruv orqali ta'lim sifatini oshirish va resurslardan samarali foydalanish mumkinligini ta'kidlagan. Shu bilan birga, rahbarlarning indikatorlar asosida qaror qabul qilishdagi malakasi va tizimning shaffofligi bo'yicha ba'zi xodimlarda neytral yoki tanqidiy fikrlar mavjud. Bu holat indikatorlarga asoslangan boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish, rahbarlar malakasini oshirish va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi. Umuman olganda, so'rov natijalari indikativ boshqaruv tizimi pedagogik oliy ta'lim muassasalarida samaradorlikni oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash va boshqaruv jarayonlarida shaffoflikni ta'minlash uchun muhim vosita ekanligini tasdiqlaydi.

2-jadval

Xodimlarning indikativ boshqaruv tizimiga bo'lgan bilim darajasi

Bilim darajasi	Respondentlar soni	Foiz (%)
Juda yaxshi	25	16,7%
Yaxshi	60	40%
O'rtacha	45	30%
Kam	15	10%
Juda kam	5	3,3%

Pedagogik institut xodimlari o'rtasida indikativ boshqaruv tizimiga bo'lgan bilim darajasi o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, 25 nafar xodim (16,7%) tizimni juda yaxshi tushunsa, 60 nafar (40%) xodim yaxshi biladi. O'rtacha bilim darajasiga ega xodimlar 45 nafarni (30%) tashkil qiladi, kam bilimga ega xodimlar 15 nafar (10%), juda kam bilimga ega xodimlar esa 5 nafar (3,3%)ni tashkil etadi.

Ushbu natijalar shuni ko'rsatadiki, xodimlarning aksariyati indikativ boshqaruv tizimini yaxshi tushunadi, biroq tizimni mukammal qo'llash va samaradorligini oshirish uchun o'rtacha va kam bilimga ega xodimlar bilimini rivojlantirish, treninglar va seminarlar tashkil etish zarurati mavjud.

3-jadval

Indikatorlar tizimidan foydalanish chastotasi

Foydalanish chastotasi	Respondentlar soni	Foiz (%)
Har kuni	20	13,3%
Haftasiga bir necha marta	50	33,3%
Oyda bir necha marta	40	26,7%
Kamdan-kam	30	20%
Hech qachon	10	6,7%

Pedagogik institut xodimlari o'rtasida indikatorlar tizimidan foydalanish chastotasi o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, xodimlarning 20 nafari (13,3%) tizimdan har kuni foydalanadi, 50 nafar (33,3%) haftasiga bir necha marta, 40 nafar (26,7%) esa oyda bir necha marta foydalanadi. Shu bilan birga, tizimdan kamdan-kam foydalanadiganlar 30 nafarni (20%), umuman foydalanmaydiganlar esa 10 nafarni (6,7%) tashkil qiladi. Ushbu natijalar shuni ko'rsatadiki, indikatorlar tizimi xodimlar tomonidan faol qo'llanilayotgan bo'lsa-da, doimiy va muntazam foydalanish darajasi past. Bu esa tizim samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilash uchun foydalanish chastotasini oshirish, monitoring va rag'batlantiruvchi chora-tadbirlar joriy etish zaruratini ko'rsatadi.

XULOSALAR

Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida indikativ boshqaruv tizimining samaradorligini o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, xodimlarning aksariyati tizimni yaxshi yoki juda yaxshi tushunadi, biroq o'rtacha yoki kam bilimga ega xodimlar ham mavjud. Bu esa tizim samaradorligini oshirish uchun xodimlarning indikatorlarga asoslangan boshqaruv bo'yicha bilimini yanada rivojlantirish, muntazam treninglar va seminarlar tashkil etish zaruratini ko'rsatadi. Shuningdek, indikatorlar tizimidan foydalanish chastotasi turlicha bo'lib, haftasiga bir necha marta yoki oyda bir necha marta foydalanuvchilar ko'p bo'lsa-da, tizimni har kuni qo'llash darajasi past, kamdan-kam yoki hech qachon foydalanadiganlar esa mavjud. Bu holat tizimdan doimiy va samarali

foydalanishni rag'batlantirish, monitoring va motivatsion mexanizmlarni joriy etish muhimligini bildiradi. Umuman olganda, so'rovnomalar natijalari pedagogik oliy ta'lim muassasalarida indikativ boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish uchun xodimlarning bilimini rivojlantirish va tizimdan muntazam foydalanishni ta'minlash lozimligini ko'rsatadi. Shu orqali ta'lim sifatini yaxshilash, resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv jarayonlarida shaffoflikni oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Sayidahmedov N. Ta'limda harakatlantiruvchi kuch. «Ma'rifat, 2008 yil, 16 5. Sharifxo'jayev.M, Abdullayev.Y. Menejment. Toshkent "O'qituvchi" 2001 6. www.ziyounet.uz.
2. Raxmonova, Manzura Shokirovna. "SMART - TEXNOLOGIYALAR"NING ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAGI O'RNI VA ILMIY - NAZARIY ASOSLARI "TA'LIM MENEJMENTI" FANI TAHLILIDA." March 11, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10806287>.
3. Kejaboev, Abdusalim. "PEDAGOGIK MENEJMENT VA ZAMONAVIY RAHBAR KOMPETENTLIGI." *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences*. 3, S/5 (2023). <http://dx.doi.org/10.47390/spi1342v3si5y2023n45>.
4. Radjabova, Gavxar Umarovna Yo'ldoshev Ilxomjon Olimov Javoxirbek Omonjon o'g'li. "INNOVATSION PEDAGOGIK BOSHQARUV: ZAMONAVIY UMUMIY TA'LIM MAKTABIDA AMALGA OSHIRISH TAMOIYILLARI VA YO'LLARI." May 12, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11182059>.
5. Qirg'izboyev, A.K. "YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM MENEJMENTIDA PEDAGOGLAR MAQOMIGA O'ZIGA XOS YONDOSHUVLAR." March 11, 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10802916>.